

บทปริทัศน์บทความเรื่อง วิจัยวิทยาการวิจัย : เครื่องมือหรือวิถีคิด (Research Methodology: A Tool or A Way of Thinking)

สุชาดา บวรกิตติวงศ์

1. บทนำ

ผู้เสนอบทความให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับ knowledge-based society ที่คนทั่วไปเข้าใจกันว่าหมายถึงสังคมที่มีผลงานวิจัยมากมาย ว่า ไม่ว่าจะเป็นความคิดที่ถูกต้อง ด้วยเหตุผลต่อไปนี้

(1) การที่คนไทยให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ (product) มากกว่ากระบวนการ (process) เช่นในการสอบวิทยานิพนธ์ กรรมการสอบส่วนใหญ่สนใจในผลวิจัยมากกว่าจะตรวจสอบวิธีการได้มาซึ่งผลวิจัย วิธีการน่าเชื่อถือหรือไม่ ไม่ได้ได้รับความสนใจมากนัก อีกตัวอย่าง เช่น สนใจในปริญญาว่าจบระดับใด จากที่ไหนมากกว่าที่จะดูว่ามหาวิทยาลัยหรือสถาบันนั้นเอาจริงเอาจัง กวดขันกระบวนการเรียนรู้มากน้อยแค่ไหน คนส่วนใหญ่สมัยนี้จึงแหกกันไปเรียนที่ง่าย ๆ แม้ว่า จะเสียค่าใช้จ่ายสูงมากกว่าที่จะไปเรียนที่จบบยาก ๆ แต่ค่าใช้จ่ายต่ำกว่า ค่านิยมในสังคมที่เป็นอยู่ เช่นนี้จะแน่ใจได้อย่างไรว่าเราจะเป็นสังคมที่มีความรู้เป็นฐานได้

(2) คนไทยทำวิจัยเพื่อมุ่งผลลัพธ์มากกว่ามุ่งกระบวนการ ทำวิจัยเพียงเพื่อให้ได้รับการตีพิมพ์ ยิ่งตีพิมพ์ในวารสารต่างชาติได้ยิ่งดี ประกอบกับคนสมัยนี้ชอบอะไรที่ง่าย ๆ เช่น ถ้าหลักสูตรมี 2 แผนคือแผนทำและไม่ทำวิทยานิพนธ์ คนส่วนใหญ่จะเลือกแผนไม่ทำวิทยานิพนธ์สำหรับ คนที่เลือกทำวิจัยมักคิดว่าการทำวิจัยเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ต่อไปจะมีแต่องค์ความรู้แต่ ไม่มีการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง แล้วจะเป็นสังคมที่มีความรู้เป็นฐานได้อย่างไร

2. การวิจัย

ผู้เสนอบทความให้ทัศนะว่าการทำวิจัยต้องเริ่มจากความอยากรู้อยากเห็นแล้วแสวงหาคำตอบเพื่อแก้ข้อสงสัยนั้น การวิจัยเป็นกระบวนการพัฒนาความคิดจึงควรให้ความสำคัญกับประเด็นวิจัยมากกว่าเทคนิควิธี การตั้งคำถามวิจัยแบบลุ่มลึก ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จึงถือว่าเป็นงานวิจัยที่ดี

3. วิธีวิทยาการวิจัย

ผู้เสนอบทความแบ่งคนเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเห็นว่าวิธีวิทยาการวิจัยหมายถึงวิธีวิจัย (research method or research technique) กลุ่มนี้จะให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การออกแบบ การวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มที่สอง เห็นว่าวิธีวิทยาการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วนที่สัมพันธ์กันอย่างมากคือ ทักษะของนักวิจัยที่มีต่อโลกและสรรพสิ่งที่เรียกว่าโลกทัศน์ (world view) หรือกระบวนทัศน์ (paradigm) จะทำวิจัยอย่างไรด้วยการมีทักษะที่ถูกต้องกับความจริงของปรากฏการณ์ คำถามและกรอบแนวคิดจึงสำคัญกว่าเทคนิควิธี อีกส่วนหนึ่งคือเทคนิควิธีที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ ผู้เสนอบทความให้ความเห็นว่าวิธีวิทยาการวิจัยควรมีความหมายแบบที่สอง ถ้าใครเน้นแบบที่หนึ่งคือเน้นวิธีการวิจัย ต่อให้มีผลวิจัยมาก ๆ ก็ไม่มีประโยชน์

4. กระบวนการวิจัย

ผู้เสนอบทความให้ข้อคิดว่า คนทั่วไปคิดว่ากระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทำให้คนกลุ่มเล็ก ๆ ในสังคมเท่านั้นมีโอกาส การจะเป็นสังคมที่มีความรู้เป็นฐานจำเป็นต้องเปลี่ยนทัศนะเป็นการเปิดโอกาสให้คนส่วนใหญ่ในสังคมทำวิจัย การทำวิจัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมทำวิจัย ยิ่งทำมาก ยิ่งรู้มาก เมื่อคนในสังคมรู้มากก็จะเป็นสังคมที่มีความรู้เป็นฐาน

5. วิธีวิทยาการวิจัยกับปรากฏการณ์ทางสังคม

ผู้เสนอบทความให้ข้อสังเกตว่าการตั้งเจตวิสัยได้จากการสังเกตปรากฏการณ์ ถ้าเป็นเจตวิสัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ จะเป็นนักวิจัยทางวิทยาศาสตร์กายภาพ เช่น นักฟิสิกส์ นักเคมี ถ้าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมจะได้แก่นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ เช่น มนุษยศาสตร์ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ เป็นต้น

คนในสังคมมีทัศนะต่อเหตุการณ์ต่างกัน ทำให้มีประเด็นวิจัยต่างกัน แนวคิดต่างกัน ทัศนะใดถูก ทัศนะใดผิด จึงเป็นที่โต้แย้ง ผู้เสนอบทความแนะนำให้ใช้หลักธรรมชาติคือ

- (1) ทุกสิ่งมีความหลากหลาย (diversity) แต่ละอย่างย่อมมีจุดอ่อน จุดแข็งที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย
- (2) ทุกสิ่งมีความเกี่ยวพัน พึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นการวัดตัวแปรที่เป็นอิสระกันจะหาได้ยาก
- (3) ธรรมชาติมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงเสมอ (dynamic) วิธีวิจัยที่นิ่งจะไม่สามารถจับความเป็นพลวัตได้

6. ธรรมชาติของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรม

ผู้เสนอบทความให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ดังนี้

- (1) พฤติกรรมถูกกำหนดจากประสบการณ์ในอดีต การวัดตัวแปรควรคำนึงด้วย
- (2) พฤติกรรมถูกกำหนดโดยอารมณ์และความรู้สึก
- (3) พฤติกรรมถูกกำหนดจากความเชื่อและระบบคุณค่าที่ตนนับถือ
- (4) มนุษย์ให้ความสำคัญกับภาพที่มองเห็น (perception) มากกว่าความจริง (reality)
- (5) มนุษย์ให้เหตุผลในแง่ภาวะวิสัย (objective reasoning) และอัตตะวิสัย (subjective reasoning) ดังนั้นการตีความจึงต้องคำนึงด้วย

7. สรุป

ผู้เสนอบทความสรุปว่าการทำวิจัยที่ถูกต้อง ต้องสอดคล้องกับหลักธรรมชาติ ความคิดเห็นที่ต่างกันมิใช่สิ่งเลวร้ายแต่ถือเป็นหลักธรรมชาติปกติ

ข้อคิดเห็น

แม้ว่าผู้เสนอบทความจะไม่ได้กล่าวถึงงานวิจัยแบบสหวิธีวิทยาการวิจัย แต่ข้อคิดที่ได้จากผู้เสนอบทความจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะนำไปสู่สังคมที่มีความรู้เป็นฐานแบบแท้จริงและครอบคลุมงานวิจัยแบบสหวิธีวิทยาการวิจัย ผู้เขียนชื่นชมในความคิดที่สวนกระแสของผู้เสนอบทความ อันเป็นการท้าทายสังคมอย่างยิ่งที่

- ให้เปลี่ยนกระบวนทัศน์การวิจัยที่ว่า อย่าเน้นวิธีมาก ควรเน้นประเด็นและกรอบแนวคิด (โลกทัศน์)
- อย่าลงทุนเฉพาะคนที่เชี่ยวชาญแล้ว ควรขยายไปที่คนกลุ่มใหญ่
- การทำวิจัยมิใช่เพียงเพื่อสร้างองค์ความรู้ แต่เมื่อพัฒนาระบบคิด
- นักวิจัยไม่ควรทำวิจัยเพื่อมุ่งตีพิมพ์ผลงานเท่านั้น ควรมุ่งพัฒนาเพื่อนร่วมงาน
- นักวิจัยไม่ควรมุ่งทำวิจัยเพื่อการเลื่อนตำแหน่ง ควรมุ่งทำเพราะอยากรู้ เราจะได้สังคมที่มีความรู้เป็นฐานอย่างแท้จริง